

DOI: 10.33608/0236-1477.2021.05.22-39

УДК 821.161.2-14.09 «1888» І.Франко

Олександра САЛІЙ, кандидат філологічних наук
Інститут Івана Франка НАН України
вул. М. Драгоманова, 18, м. Львів, Україна, 79005
e-mail: oleksandra.salii@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0243-2184>

ЗАГУБЛЕНА «НАМИСТИНА» «ЗІВ'ЯЛОГО ЛИСТЯ»

У статті докладно розглянуто не опублікований за життя І. Франка вірш «Душе моя! Душе душі моєї!». З'ясовано його жанр, творчу історію, особливу увагу звернено на психобіографічний контекст. В основі поетичної рефлексії — інтимні почуття поета до польки Целіни Журовської, тому в статті приділено увагу цій жінці, зокрема її впливу на творчість І. Франка. Вірш проаналізовано з погляду його архітектоніки, поетичної композиції та іконосфери. Виокремлено художні образи перлини (мушлі) та душі. Звернено увагу на поетичну мову й версифікацію. У дослідницькому фокусі також перебувають інші твори письменника (поетичні, прозові), що певною мірою стосуються Ц. Журовської, зокрема й вірші зі збірки «Зів'яле листя».

Ключові слова: душа, лірика, перлина, любов, символічний образ, ліричний герой, адресат, композиція, строфа.

Вірш «Душе моя! Душе душі моєї!» належить до тих, які автор лише з його відомих причин вирішив ніколи не друкувати. Десять років по смерті поета, 1926-го, стараннями Михайла Возняка цей поетичний твір було оприлюднено в збірнику «Іван Франко» [11], а згодом передруковано у 50-томному Зібранні творів [35:2, 406—407]. Зберігся автограф [3], завдяки йому вдалося умовно встановити час написання — 15 серпня 1888 р. З автографа зрозуміло, що

Ц и т у в а н н я: Салій О. Загублена «намистина» «Зів'ялого листя» // Слово і Час. 2021. № 5 (719). С. 22—39. <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2021.05.22-39>

вірш мав увійти до майбутньої збірки «Зів'яле листя» (1896): поет його помістив у циклі, що складається з п'яти творів: I. «По довгим важким отупінню...»; II. «Душе моя! Душе душі моєї!»; III. «Я нелюд! Часто, щоб здушить...»; IV. «Похорон пані А. Г.» («Так сталося! В труні металевій нині...»); V. «Як на вулиці зустрінеш...». Усі ці поезії, окрім другої, увійшли до «першого жмутка» цієї ліричної драми. Між автографом і опублікованим текстом є незначна розбіжність: пропущено, мабуть через недогляд, знак запитання в кінці останньої строфи, що зміщує погляд на поетичний задум і впливає на інтерпретативний аспект поезії (про це — згодом).

Вірш належить до жанру адресованої лірики; це любовна присвята-звертання з ознаками ліричної сповіді [див.: 15, 222] та художньої рефлексії (рефлексійність виражено через інтроспективний самоаналіз митця [див.: 32, 24—25]). Адресація — латентна, адже особу, до якої апелює ліричний суб'єкт, не названо. Однак адресата можна встановити з біографічного контексту, все залежить від міри імпліцитності, яку автор заклав у латентну присвяту [21].

Тож до кого апелює Франко у своєму вірші, ніжно називаючи душею власної душі? На цілком логічне переконання Мирослава Мороза, до Целіни Журовської [18, 113]. Того ж 1888 р. під впливом цієї любові Франко написав також інші художні твори: окрім поезій, це й оповідання «Маніпулянтка» та повість «Lelum i Polelum» («Лель і Полель»). Як відомо, їх він надсилав Целіні, про що вона згадувала в листах до Франка [5, 337—338], а також в інтерв'ю 1940 р. Марії Струтинській, у якому не приховувала, що отримувала від закоханого поета дуже гарні листи, де «часто були вірші», підписані «Стефан Малевскі» [24, арк. 1]. У листі до Агатангела Кримського від 26 серпня 1898 р. Франко сам зізнавався, що присвятив «Маніпулянтку» (1888), «Зів'яле листя» (1896), два вірші, що увійшли до збірки «Мій Ізмарагд» («Моїй не моїй» та «Спомин», 1898), і недруковану повість «Lelum i Polelum» одній панночці, польці, яку здалеку пізнав, уже листуючись зі своєю майбутньою дружиною, і закохався в неї [35:50, 114—115]. Фатальна любов «перемучила» його багато років, і частину цього болю поет відрефлексував у творчості. Щоправда, прізвища цієї польки Франко в тому листі не назвав. Не наважився озвучити його й Микола Вороний у спогадах про письменника 1921 р.:

...дозволю собі одну нескромність, виявивши голосно таємницю його життя, про котру глухі чутки давно вже ходили поміж людьми і яку в інтимних розмовах він зробив мені честь повідати. Так. Все своє життя Франко кохав тільки одну пані, і кохав її платонічно, як Данте свою Беатріче. Не назову її прізвища, а скажу тільки, що під іменем Регіни Франко виводить її в своїх поетичних і прозових творах («Лісова ідилія», «Перехресні стежки»). <...> Нею натхнений, він написав «Зів'яле листя» та інші поезії [4, 379].

Про Журовську-Зигмунтовську як героїню «любовних пісень Франка» згадував Михайло Мочульський, щоправда покликаючись на слова третіх осіб: «...пок[ійний] Володимир Гнатюк казав мені, що героїнею “Зів’ялого листа” є невідома нам ближче пані Зигмунтовська, і на доказ показував мені Франків лист до нього з Ліпіка, в якому була згадка про неї» [20, 10].

Таємниця Франкового кохання «вийшла на яву», як згадував Володимир Дорошенко, у часі першої більшовицької окупації, коли засновано у Львові Музей Івана Франка.

Рубець цієї таємниці відслонила в пресі... Марія Струтинська, одна з згаданих співробітниць Музею ім. Івана Франка. В 1942 р. вона подала у львівському літературному часописі «Наші Дні» коротку інформацію про цю Франкову любовку, а десять літ пізніше доповнила її статейкою в ч. 17 літературного додатку до «Свободи» 1952 р. під заг.: «Омана, що зродила перлини» (про «Зів’яле Листя» І. Франка) [10, 29].

Сама М. Струтинська писала, що Журовська-Зигмунтовська не була її «відкриттям»: про неї як про натхненницю Франкової поезії вона почула від свого чоловіка Михайла Струтинського ще перед 1940 р. [31, 126]. А вже згодом як співробітниця музею записала із Целіною інтерв’ю.

За час існування Музею вдалося його робітникам зібрати цікавий матеріал до життя і творчості Івана Франка, в тому коло 50 списаних розмов із людьми, що знали Івана Франка. Між ними було теж декілька розмов із Целіною Зигмунтовською-Журовською, до якої безнадійна любов кинула таку фатальну тінь на Франкове життя [30, 792].

Те інтерв’ю їй доручив зробити перший директор музею Петро Франко¹. Дослідниця була певна: хоча в «Зів’ялому листі» маємо синтез любовних переживань поета, проте лише одна жінка могла викликати в його душі «внутрішню катастрофу», таку бурю протилежних почуттів та межових переживань; «фізичний образ цієї героїні, а також усі дрібні події й переживання, зв’язані з окремими поезіями, виразно вказують на “маніпулянтку”... на Целіну Журовську, одружену Зигмунтовську»; «це була саме та жінка, що в ній доля “явила” поетові його мрію, що він “лелівав у душі на дні”» [31, 125—126].

Святослав Гординський згадував про бурхливу реакцію галицького суспільства, яку спровокувала стаття М. Струтинської [див.: 29] про поетову натхненницю. Після публікації редакція отримала обурені листи від читачок, «які вважали розкривання таких фактів із Франкового життя — недопускальним. Сам факт того, що український національний поет міг бути закоханий (ідеально) в “ляшці” — був рівнозначний з наці-

¹ За словами Романа Горака [6, 93], широкому читачеві про Целіну Зигмунтовську вперше оповів також син поета, Тарас Франко, у книзі «Про батька» [36].

ональною образою і пониженням української жінки» [7, 151—152]. Натомість для критиків це було «першорядне відкриття», бо давало змогу збагнути стимули поезій.

...ця «ляшка» була, кажучи хемічним терміном, тим каталізатором, що довів до синтезу того високопоетичного твору, яким є «Зів'яле листя». <...> У Франка його кохання так і залишилось у сфері мрії, ілюзії... Ми не знаємо, як, поетично, Франко зреагував би у випадку, коли б його кохання пішло іншими, реальнішими стежками [7, 152].

Загалом усі вірші, писані під впливом почуттів до цієї польки, сповнені жалю, безнадії, душевних мук і нестерпного болю (див. вірші «Неперехідним муром поміж нами...», «Її сміх» («*Twój śmiech mię ranił...*»), «До Ц[еліни] Ж[уровської]» («*Jak rajak sam...*»), «Чи бач, на моім стало, гарна крале!», «Привид», «Я не надіюсь нічого...»). Більшість цих поезій увійшли до «Зів'ялого листя», а оскільки вірш «Душе моя! Душе душі моєї!» має спільні зі збіркою мотиви, образи, символи, настрої і оскільки початково, в автографі, Франко помістив його серед поезій, що згодом увійшли до «першого жмутка», то доцільно бодай частково розглядати його в контексті цієї ліричної драми.

На те, що вірш написано під впливом почуттів до Целіни, прозоро натякає й ліричний сюжет про мушлю, котра в муках народжує перлину. Його автор уперше осмислив у поезії «До Ц[еліни] Ж[уровської]», написаній 11 лютого 1888 р., а через пів року фактично повторив у вірші «Душе моя! Душе душі моєї!», творчо рефлексуючи над власним душевним болем, який викликали почуття до адресатки:

Мов мушля острій камінець в утробі
 Роками носить у німому болю,
 Аж поки соком живності своєї
 Той камінець у дорогую перлу
 Не перемінить, — так я жаль о тобі
 І потолочену любов завмер[лу]
 У серці ношу [35:2, 406].

Від самого початку, щоб артикулювати всю глибину пережитих почуттів ліричного героя, по суті, їх візуалізувати, поет концентрує увагу на важливому художньому образі мушлі. Замість статички він зосереджується на динамічному, континуальному процесі формування перлини в нутрі молюска. Цей художній образ емоційно драматизує почуття ліричного героя, дає змогу відчутти його біль від нерозділеного кохання, привертає увагу до його внутрішнього стану, психологізує ліричний текст. Як зауважив Василь Ніньовський, широке синтаксичне порівняння, що охоплює шість із половиною рядків, вимагає від читача «довшого напруження в процесі сприймання», довшої застанови над змістом порівняння: «черепашка в своїх цупких панцириках відчуває перший біль

тоді, коли в орбіту її життя вклинюється непрошений об'єкт. Він, зігрітий напруженням нервів чужого тіла, перемінюється в дорогоцінну перлину, якої годі позбутись. Кому ж ця перлина дістанеться?» [22, 187]. Відповідь на це запитання криється в іншому Франковому вірші — «До Ц[еліни] Ж[уровської]»:

Tak muszła, gdy w jej wnętrze ostry kamyk
Zamyka się, w swe ciało wciska grot raniący,
Najlepsze swoje soki wkoło niego sączy,
Aż zginie, lecz z niej perła na twej szyi świeci [35:2, 407]¹.

Перлина красуватиметься на шиї Целіни.

Отже, перлина — символ любові, що росте, міцніє, красивішає, убираючись у шати перламутру, завдяки терпінню іншого. Але не тієї любові, що окрилює, а «безнадійної», що забирає всі «соки житності», навзаєм даруючи лиш «вічний жаль» від усвідомлення майбутньої розлуки. Як зазначила Тамара Гундорова, у вірші «Душе моя! Душе душі моєї!» Франко зафіксував процес народження любові в поетовій душі: подібно до камінця, «що поступово перемінюється в перл, любов і страждання перетворюють душу. <...> Із душевного та любовного болю, як із мушлі, народжується нова душа» [8, 329]. Дослідниця значно розширила семантику цього символічного образу, зазначивши, що в гностичному глосарії символів «перлина є однією зі сталих метафор душі, зокрема її надприродного сенсу» [8, 317]. А в словнику Х. Керлота йдеться про те, що коштовне каміння й перли — знак духовної істини [13, 180]. Відтак іще більше прояснюється семантична близькість між формою звертання ліричного героя до об'єкта кохання («душе душі моєї») та розгорнутим порівнянням із перлиною, що визріває в черепашці. Адресатка поезії порівнюється з найціннішим — душею, і навіть більше — душею душі, що є чимось потаємним, схованим від чужого зору. Цей образ творить символічну глибину тексту. За асоціативною семантикою сама перлина сприймається як символ душі, уміщеної в тіло (мушлю). Вона ж бо є духовним осердям тіла.

У культурно-історичному, зокрема й міфологічному, контексті перлина також символізує жіночість: за грецькою міфологією, прикраси з перлин носила народжена з морської піни богиня кохання Афродіта [37, 700—701]. Тож із міфологічного погляду любов та перлина перебувають у найтіснішому семантичному зв'язку.

Цей символ у вірші Франка має ознаки й релігійної конотації (у християнстві перлина стає улюбленим каменем церкви, символізує чистоту, незайманість, уважається проявленням Бога у світі [34, 420]). У поезії

¹ Так черепашка, коли в її нутрі гострий камінець / Закривають, в своє тільце втискає вістря, що раниць, / Найкращі свої соки навколо нього сочить, / Аж поки не загине, та з неї перли на твоїй шиї світять (пер. з польськ. укладачів 50-томного видання творів Франка).

простежуємо і екзистенційні муки від нерозділеного кохання, і згадку про гріховність цього почуття, і сакралізацію образу коханої жінки: у неї «чудове і невинне» лице, вона «чиста, мов хрусталь», і ясна, як сонце, її образ сяє в серці ліричного героя. Дуже схожі сенси відчитуємо в іншому вірші Франка з «третього жмутка» — «Я хтів життю кінець зробіть...», де, крім аналогічного звертання «душе моя», любов виражено крізь перецпцію болю, поглиблену біблійною, «терновою», символікою:

І сей проклін, душе моя,
Хотів на тебе кинуть я
За насміх твій, за весь твій чар,
За той болючий, клятий дар —
З *тернових*¹ колючок букет [35:2, 161].

Такі паралелі, однак, не свідчать про релігійне переживання героя «Зів'ялого листя». Хіба що, як зазначає Богдан Тихолоз, уважати релігійністю «культ прекрасної дами»: на вершині ієрархії вартостей суб'єкта ліричної драми — «гарячий вогонь кохання, грішного й святого водночас почуття» [33, 189—190].

Образ перлини-любви, що народжується, як і справжня поезія, зі страждання, у творчості Франка рідкісний. У такому значенні поет розкрив цей символ власне в текстах, що стосуються Целіни Журовської. В інших його поетичних творах («Чого являєшся мені у сні...», «Твої очі, як море...», «Зближався день і сон прогнав (невинний)...», «Поете, тям, на шляху життєвому...» тощо) перлина асоціюється з духовною чистотою, досконалістю, мудрістю — аж ніяк не зі стражданням.

Любов, що народжується в душевних муках, недарма асоційовано з біологічним процесом формування перлини. Цим «соком житності», що перетворює звичайний камінець у «дорогую перлу», у природному світі є арагоніт (перламутр). Формування перлини — це захисна реакція молюска на стороннє тіло. Коли в його раковину потрапляє піщинка або паразит, мантийний епітелій «починає закутувати непрошеного гостя перламутром — шар за шаром. Так і утворюється перлина. Завдяки їй молюск позбавляється від незручності», завданої стороннім предметом [26]. Цей процес іноді триває десятки років. Тож порівняння «тернової» любові з перлиною метафорично підсилює і відчуття часу — тривалість любовних мук («роками носить у німому болю»): як усередині молюска втаємничено роками зріє перлина, так і в поетовій душі тривало нуртує його любовний щем.

Емоційна наснаженість вірша закладена в окличній експресії метонімічного звертання до жіночої душі, котра стає самостійним художнім образом. Уже саме звернення ліричного героя до коханої як до душі душі своєї свідчить, що ця жінка становить виняткову цінність для нього. Однак

¹ Тут і далі курсив у цитатах мій. — О. С.

поняття душі в цьому поетичному тексті аж ніяк не однозначне. Дослідниця мовного вираження концепту «душа» в художніх творах І. Франка спостерегла його багатовимірність і структурованість: «Слово “душа” висвічує у поезії [“Душе моя! Душе душі моєї!” — О. С.] різними своїми гранями, актуалізуючи різноманітні компоненти: “душа — кохана людина”, “душа — основа, суть”, “душа — безсмертна основа в людині”, “душа — джерело бажань, почуттів” тощо» [27, 149]. Комунікування між закоханим ліричним героєм та суб'єктом його найпотаємніших бажань відбувається лише на душевному рівні, бо саме там корениться любов: «Чому моя душа тебе бажає, / Твоя ж на мене й глянуть не забагла?» [35:2, 407]. Апелювання до душі, що заступає цілу особу, є не лише поетичним засобом чи намаганням увиразнити унікальне значення адресатки для закоханого ліричного героя. Франко свідомо розглядає «душу» героїні як щось окреме, самостійне, змушене перебувати в тілесній оболонці:

За що, красавице, я так тебе люблю...

<...>

Чи за той гордий хід, за ту красу твою,

За те таємне щось, що тліє полускрито

В очах твоїх і шепче: «Тут сповито

Живую душу в пелену тісну»?

Часом причується, що та душа живая

Квилить, пручається, — тоді глибокий сум

Без твого відома лице твоє вкриває [35:2, 124].

(«За що, красавице, я так тебе люблю...»)

У такому поділі закладена амбівалентність адресатки та й загалом жіночої природи. Автор розрізняє внутрішній світ своєї героїні і її зовнішню поведінку (погорду, нехтування його любов'ю, насмішки), вірить, що в душі вона добра й щира. Таке бачення дає змогу ліричному суб'єктові виправдати холод і неприступність своєї обраниці, не похитнути її ідеальний образ.

Він майже не знав її — і саме тому в захопленні і в муках того зачарування народилися, як у мушлі, перлини його поезії. Так, він майже не знав її. Її холод він пояснював якоюсь таємницею, що сповила її життя, її байдужість — забороною тітки чи якимись іншими перешкодами. Кажуть, що любов живиться не тим, що отримує, а тим, що дає. Може тому, що він дав так багато, те кохання тяглося за Франком довгі роки [31, 126].

Вірш складається з п'яти строф, що мають різну кількість рядків: тут є п'яти-, шести- й дев'ятирядкові строфи. Архітектоніка твору взаємозалежна від його змісту й настрою. Це зазначив В. Ніньовський, коли фокусував увагу на цій Франковій поезії:

З душевним терпінням людини «потерпіли» строфи, потерпіли деякі строфічні рядки у своїй довжині, порозбігались рими в усіх напрямках, повривались тут і там ритмічні стопи. <...> Строфічний зміст мовби причавила якась важка герметичність [22, 136—137].

Отже, у першій строфі, як уже мовилося, маємо розгорнуте риторичне звертання, у якому постає внутрішній образ ліричного героя. Його почуття — «потолочену любов завмерлу» — разом із жалем порівняно з перлиною, що її в серці-мушлі носить персонаж і надарма вимолює їй смерті. Ця любов, мов «острий камінець в утробі» мушлі, дарує лише німий біль. Серце в цьому вірші, як і в збірці «Зів'яле листя», стає вмістилищем «надмірних страждань і неконтрольованих емоцій» [15, 355]. Оскільки об'єкт переживання — частина душі ліричного героя («душе душі моєї»), то семантично виправданим є і звернення до серця, де зосереджена вся людська любов. Адаже з «категорією душі» як засобом «психологічного зображення внутрішнього стану» «органічно поєднуються категорія серця» [15, 355].

Любов ліричного героя «Зів'ялого листя» «потолочена» та зневажена, бо замість взаємності він бачить в очах коханої жінки «злий насміх, гордість, глум» («За що, красавице, я так тебе люблю...») [35:2, 124], чує «слова страшні: “не надійся нічого!”» («Не надійся нічого») [35:2, 126]. Тому більше нічого й не бажає цій любові — лише смерті. На переконання Б. Тихолоза, опозиція «любов — смерть» — центральна філософсько-етична антиномія «Зів'ялого листя». «Позбавлений надії на розділену, взаємну любов, він [ліричний герой. — О. С.] приречений на страждання, сумніви й внутрішні хитання, а відтак — на смерть. <...> Смерть тут, так само як і любов, — радше філософсько-психологічна категорія, ніж природний біологічний феномен» [33, 172—173]. Стихія танатосу загалом переважає в текстах, які стосуються Целіни Журовської: загибелі мріям про спільне щастя з коханою бажає автор у вірші «До Ц[еліни] Ж[уровської]» [35:2, 407]; промовлені нею слова «Не надійся нічого» з однойменного вірша називає «убійством» «серця, духу і думок» [35:2, 126]; пише про похорон Целіниної тітки, що здійснила метафоричне вбивство живої душі його коханої в поезії «Похорон пані А. Г.» [35:2, 132]; згадає пекло безодні у вірші «Привид» [35:2, 136] тощо.

У другій, п'ятирядковій, строфі бачимо смислове тривання ідеї невіддільності любові від ліричного героя: так, як не можна відокремити душу від тіла, не померши, не можна й позбутися чи вмертвити ці почуття, не зазнавши духовної смерті. Коли в першій строфі цю єдність, а фактично — болісне зростання почуттів, утілено в мариністичних образах перлини й мушлі, то в другій зв'язок ліричного героя з адресаткою порівняно з деревом: «Мов конар з пнем предивно, / Так ти зрослась зо мною нерозривно» [35:2, 406]. Дуже схожий образ, що передає ідею зрощення душі з об'єктом любовних почуттів протагоніста, подибуємо у вірші «Другого жмутка» «Я не тебе люблю, о ні...»:

Душа моя — аж дивно —
до неї, наче той поліп,
Приссалась невідривно [35:2, 144].

Тут бачимо схожість на рівні не лише смислів, а й художніх засобів. Подібну метафорику виявлено у вірші «Моїй дружині»¹ (1887): «Важко дерево з корнем вирвати, / Друга давнього з серця вигнати» [35:2, 401]. Очевидно, образ дерева, точніше його частин — конара (конари — грубі гілки, що ростуть від стовбура дерева [28:4, 255]) та пня, тут не випадковий; він має безпосередній стосунок до душі. Лариса Бондар, розглядаючи вірш Франка «Я не скінчу тебе, моя убога пісне...» зі збірки «Із днів журби» (1900), у якому поет удається до такого ж зіставлення дерева з душею, зазначає, що «порівняння душі з деревом закорінене в архетипній традиції... Усе це йде від тих часів, коли ще не запанував цілковитий антропоцентризм, коли дерева мислилися якщо не вищими, то рівноправними з людьми істотами...» [1, 64]. Отже, дерево — це душа, так само й перлину колись порівнювали з нею: «В давнину було порівняння душі з перлиною, жемчужиною» [12, 239]. Тому цілком органічний наступний перехід авторової думки до душі:

Чи гріх, чи два на душу я положу —
Ну що ж, коли не могу та й не могу
Тебе віддерти [35:2, 406].

Згадка про гріх натякає на те, що ця любов — заборонена. У цій точці біографічний автор і ліричний суб'єкт максимально наближаються один до одного, адже коли прийняти той факт, що Франко писав цей вірш для Целіни Журовської на другому році шлюбу з Ольгою Хоружинською, то зрозуміло, чому любов до нешлюбної жінки називав гріхом.

Третя шестирядкова строфа творить умовну змістову дихотомію з другою строфою: якщо перед тим ішлося про гріховність почуттів протагоніста, то далі — про святість коханої. Тут подано сакралізований, усвідомлено ідеалістичний портрет жіночого персонажа:

Лице твоє, чудове і невинне,
Отут раз в раз у серці моїм сяє.
І вся ти тут, мов марево дитинне [35:2, 406].

Щоби продемонструвати силу почуттів, надати тексту високої естетичної модальності, ліричний герой навмисно гіперболізує сокровенність постаті коханої, наділяє її духовною чистотою: вона «невинна», незаплямована, «чиста, мов хрусталь», ясна, як сонце. Він розуміє, що це лиш сяйний образ у його серці, що земна жінка такою бути не може, тому порівнює її з дитячим (інший контекстуальний синонім чистоти й невинності) видінням: «І вся ти тут, мов марево дитинне» [35:2, 406].

¹ Про цей вірш, а також про те, який він має стосунок до Целіни Журовської, див.: [25].

Так його любовні почуття сприймаються як духовно очищені, а образ коханої, що сяє в серці, піднесений у ранг святості. Навіть коли поетові його обраниця кидає фразу «Не надійся нічого» (в однойменному вірші), він шукає порятунку в надії:

Ні, ні, не вірю! <...>
 Ти добра, щира! О, не ошукаєш
 Мого серця гордості лускою! [35:2, 128].

Ідеалізація любовного адресата в текстах, що стосуються Целіни Журовської, — непоодинока річ.

Тим, що мене ти к собі не пустила,
 В моїх грудях зглушила і вгасила
 Любовний, дикий шал,
 Тим ти в душі, сумній і самотній,
 Навік вписала ясний і високий
 Жіночий ідеал [35:2, 187].
 («Моїй не моїй»)

Схожий образ героїні виписано й у романі «Перехресні стежки», де Регіна для Євгенія Рафаловича була вже не просто об'єктом естетичного вподобання, а чимось більшим, «чимось таким необхідним до життя, як сонце, як тепло, як повітря». «Він... захоплював її образ у найскритішій глибині своєї душі, боячись, щоб ані хтось інший, ані він сам не доторкнувся її не то цинічним жартом, грубою фразою, але навіть жадним нечистим помислом» [35:20, 231]. Григорій Величко у спогадах про письменника писав із цього приводу, що Франко «вимріяв собі ідеал жінки», який просто «приклав» до маніпулянтки — цієї поштової співробітниці, котра «не виказала себе в житті нічим визначним» [2, 382]. Навіть сама Целіна описувала поета «як великого ідеаліста, але нещасливого» [23, 133].

Четверта, шестирядкова, строфа творить антитезу до попередньої: що вищий політ і чистіший жіночий образ у серці поета, то нижче падіння та болючіше усвідомлення факту неспроможності поєднатися з коханою.

Я п'ю твій блиск, хоч він мені важкою
 Отрутою, бо ми навік, навік
 Розлучені! [35:2, 406].

Початок першого рядка цієї строфи на рівні семантики пов'язаний з останніми рядками попередньої. Метафорично порівнявши духовну чистоту своєї обраниці з кришталем та сонячним сяйвом, автор у поетичній думці наближається до піднесеної, характерної для лірики романтизму метафори «я п'ю твій блиск», що апелює до «сприйняття любові як солодкого напою» [16, 95]. Чистота кристалу асоціативно викликає зоровий образ вишуканого келиха, з котрого ліричний герой впивається отруйним «блиском» адресатки.

Пасивна форма дієслова «розлучати» («бо ми навіть, навік / Розлучені!») тут указує на виконавця дії, виведеного за межі тексту. Цій особі Франко присвятив окремий вірш, що ввійшов до «першого жмутка»:

Так сталося! В труні металевій нині
Ота рука проклятая спочила.
Що ген-то, в добрій чи лихій годині
Нас розлучила [35:2, 132].

Ідеться про «пані А. Г.» — Целініну тітку Анжелу Гелліхову, що мала кам'яницю на вул. Панській, 11 (нині — вул. І. Франка); у неї до заміжжя мешкала Целіна [24, арк. 165]. Власне вона, як уважав поет, і була розлучницею. Пізніше сама Зигмунтовська згадувала в інтерв'ю М. Струтинській, що її тітка — людина дуже «сурових засад» та «вибітної [непересічної. — О. С.] інтелігенції» — забороняла їй навіть думати про таких людей «без становища», а Целіна не сміла зробити без її відома й кроку [24, арк. 1]. Хоча тітка, на відміну від її племінниці, розуміла цінність тих Франкових листів: уважала їхнього автора непересічною особистістю і ховала ті листи «до бюрка» [24, арк. 1 зв]. Сама ж Целіна, як писав Денис Лукіянович після особистого спілкування з нею, дивилася на поета згори та не надто переймалася нав'язливим шанувальником. «Як мужчина він не імпонував, соціального становища теж не займав. Зигмунтовська поясняла в 1920 році справу коротко: “я густувала [густувати (з польськ.) — мати смак до чогось. — О. С.] в брюнетах” і навіть — як каже — була вона в пору наближення І. Франка занята якимось брюнетом» [9, 166]. Про цього чоловіка згадувала в розмові з М. Струтинською: «...мала тоді “стараючого”, в якого була закохана, навіть гейби заручена, хоч і він не мав порядного становища, а був тільки експедієнтом. По 6 роках тітка й їх розлучила» [24, арк. 1]. Можливо, Франко щось знав про кавалера Журовської або ж здогадувався про це, адже писав:

І все те щастя гоже
Комусь дісталось, а мені дать мо[же]
Лиш вічний жаль! [35:2, 406],

— той самий жаль, яким обросла в серці «завмерла» й «потолочена» його любов до цієї польки. Враження Лукіяновича також підтверджують спогади Йосифи Ракочі¹, яка читала Франків вірш «Похорон пані А. Г.», «де представлено правдивий випадок похорону цютки п. Зигмунтовської» [23, 134]. Франко був на тім похороні, і Целіна бачила, «як він до послідку стояв коло гробу під деревиною, але его проклін, щоби та рука з гробу простягнулася колись, несправедливий, бо то не цьоця, але она сама не хотіла на ті листи відписувати» [23, 134].

¹ Квартирантка Зигмунтовської, що винаймала в неї помешкання 1912 р.

Остання, дев'ятирядкова, строфа замикає ліричний сюжет тексту. Емоційна тональність цих поетичних рядків найвища, пафос любовної пристрасті тут творять стилістичні фігури — риторичні звертання й запитання. Внутрішньо-психологічна колізія залишається нерозв'язаною, кінцівка — відкритою. Попри ідеалізацію об'єкта кохання, ліричний герой не засліплений емоціями. Він відчуває: ця жінка, що зростила дорогоцінну перлину любові в його душі, «чужая», віддалена й навіть «недосягла». Однак не може пояснити собі її магнетизму, притягальної сили жіночої душі: «Чому моя душа тебе бажає, / Твоя ж на мене й глянуть не забагла?» [35:2, 407]. В останній фразі вірша, що розгортає авторську візію внутрішнього, психологічного портрета жіночого персонажа, подано динамічну картину віддалення його обраниці, душа якої, неначе той нічний мотиль, «летить кудись непевним шляхом / За власного призначення огнями» [35:2, 407]. І летітиме доти, поки між ними «яр подвійний» «не ляже і не обезкрилить душі / Смертельним жахом» [35:2, 407].

Композиційна логіка вірша репрезентує екзистенційний вимір душі. Засвідчивши в розгорненому порівнянні першої і другої строф те значення, яке для ліричного героя має ця жінка-ідеал, і той біль, що зростає в його душі разом із фатальною любов'ю (третя й четверта строфи), він зображує танатичну картину їхнього майбутнього: заблукана душа його обраниці летить кудись у невизначеному напрямку, віддаляючись од нього доти, аж поки між ними не з'явиться подвійний яр, що обезкрилює душу. Тут поетична думка виходить за межі земного світу — на метафізичний рівень, адже образ подвійного яру, цієї метафоричної прірви, співвідноситься із двома могилами (асоціативний ланцюжок: яр — яма — могила). І смерть, що розлучить із об'єктом любові, рівнозначна жахові, що обезкрилює душу.

Називаючи адресатку душею своєї душі напочатку, автор витримує цю смислову тональність до кінця, розгортає ліричну рефлексію довкола концепту душі, пропонуючи власне песимістичне й наперед визначене бачення її сумного кінця. Він говорить не про фізичне тіло, а про метафізичну душу адресатки, що не забагла й глянути на закоханого ліричного героя на шляху до непевних і манливих вогників. Однак автор завершив вірш риторично — знаком запитання, що добре видно в автографі і чого, на жаль, не зафіксовано в 50-томному зібранні його творів. Отже, ліричний герой не стверджує цього фатального кінця, сумнівається в ньому, створює простір для іншого варіанта розвитку їхніх стосунків, не позбавляє себе надії. Це вкладається в концепцію збірки «Зів'яле листя», де драма розгортається за такою схемою: «любов як надія і віра — відсутність взаємності — біль, страждання — зневіра як смерть надії — суїцид» [33, 173; також див.: 17, 149—152]. Повторюся: вірш «Душе

моя! Душе душі моєї!» первинно входив до поетичного циклу, що згодом сформував «перший жмуток» цієї збірки, де ще вчувалася надія на щастя і звучали вітаїстичні заклики [33, 176], і це вкотре підтверджує потребу розглядати його в контексті ліричної драми.

Звісно, не варто цілковито ототожнювати ліричного героя цього твору (як і збірки загалом) із автором, адже «Зів'яле листя» — «синтез багатьох усвідомлених і неусвідомлених життєвих імпульсів» [15, 432]. Так само не слід уважати Целіну Журовську-Зигмунтовську чистим прототипом ліричної героїні вірша «Душе моя! Душе душі моєї!», адже «лірична поезія є не прямим відгуком на реальне життя, а багатокомпонентним наслідком ліричної ситуації» [17, 8].

Складний психоемоційний стан героя передає не лише зміст, а й форма твору: це п'ять строф, написані п'ятистоповим гіперкаталектичним ямбом (останні рядки першої, другої, четвертої і п'ятої строф — двостоповим) з різною кількістю рядків (є дев'яти-, шести- та п'ятирядкові строфи) і несистемним римуванням (суміжним, перехресним, перерваним, охопним, без чіткого чергування парокситонних та окситонних рим). У вірші переважають парокситонні відкриті рими: *положу — не можу, невинне — дитинне, огнями — нами, болю — молю* та ін. Третя й четверта строфи поєднані спільними римами: останній рядок третьої, шестирядкової, строфи римується з першим рядком наступної (*мною — важкою*), а чоловіча клаузула п'ятого рядка (*хрусталь*) третьої строфи заримована аж з останнім рядком четвертої (*жаль*). На думку В. Ніньовського, таке розташування рими привертає увагу читача до жалю як висліду «душевного болю по несповненому коханні» [22, 137]. Останні рядки вірша неримовані, що на версифікаційному рівні додає сили важливому змістовому повідомленню: розлука з коханою рівнозначна смерті.

Майже в кожній строфі (крім третьої) спостерігаємо «обрив метричного скорочення останнього рядка» [22, 186], що дає змогу авторів підкреслити її ідейно-емоційний зміст. Щедра оклична риторика виражає високий ступінь експресивності, напруженість почуттів ліричного героя, акцентує основні сили тексту, а запитальна — увиразнює жаль, розпач, таїть слабку надію ліричного героя на краще майбутнє та виявляє комунікативну інтенцію.

Емоційність тексту підсилена на лексичному, синтаксичному, стилістичному рівнях: анафорами (лексичними, строфічними, синтаксичними), антитезами (*блиск — отрутою, моя — чужая*), розгорнутим метафоричним порівнянням («Мов мушля острій камінець в утробі / Роками носить у німому болю...»), енжамбеманами («І жадний пил на тебе не сідає / Ні жадна пляма»; «бо ми навів, навів / Розлучені!» та ін.), підсилювальними епітетами (*нерозривно, предивно*), лексичними повторами, що передають смислову драматургію ліричного тексту («не

можу та й не можу», «ми навік, навік», «і жадний пил» — «ні жадна пляма»). У вірші рефренне звертання «душе моя» виражає інтенсивність почуттів ліричного героя (воно обрамлене в окличну риторичку), виокремлює головну ідею тексту (цінність адресатки) та виконує композиційну функцію (є анафорою).

Багату три- й чотиризвучну риму (*болеу — молю, перлу — замерлу, утробі — тобі, гоже — може, недосягла — не забгла*) доповнює наскрізний звукопис тексту — алітерація й асонанс: *душе — душі — мушля — ношу — душу — положу — можу; жизность — жаль — жадна — важкою — чужая — бажає — жахом*; «Лице твоє чудове і невинне»; «Ні жадна пляма. Чиста, мов хрусталь»; «Роками носить у німому болю / Аж поки соком жизності своєї»; «Мов конар з пнем предивно, / Так ти зрослась зо мною нерозривно» та ін. В. Нінювський у такій звуковій плинності вбачає певну подібність із ритмом молитовного настрою [22, 187]. Це спостереження свідчить про змістову гармонію тексту з його ритмомелодикою.

Отже, невідома читачеві до 1926 р. Франкова поезія «Душе моя! Душе душі моєї!» — це любовна присвята-звертання, що виражає інтимні почуття ліричного героя до адресатки. Датування вірша, його метафорика, образи-символи дають підстави говорити про автобіографізм, про те, що прототипом адресатки була Целіна Журовська-Зигмунтовська і що його можна розглядати в контексті ліричної драми «Зів'яле листя». Предметом поетичної рефлексії постає універсальний багатofункціональний символ душі — як внутрішнього світу самого поета, осердя, у якому концентруються всі інтимні людські почуття, і як найвищої цінності загалом (суб'єкт адорації названо «душею душі»). Любов ліричного героя порівнюється з мариністичним, почасти навіть міфологізованим образом перлини, що зростає в мушлі, спричиняючи біль і страждання. У цьому — його унікальність у Франковій творчості: лише у віршах, що стосуються Целіни Журовської, перлину асоційовано з душевними муками, холодною красою. Очевидно, почуття до цієї жінки, як кожне диво справжньої любові, поет уважав прекрасними (перлиною), але через нерозділеність вони завдавали невимовного болю закоханому (мушлі). Однак у творі закладено ще один рівень розкодування цих мариністичних образів: вислідом такої життєвої ситуації (кохання без взаємності) була поява ситуації ліричної (через страждання душі, мушлі, народжувались справжні перлини — любовні вірші).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Л. «Коли душа терпить...»: дві заключні терцини Франкового циклу «Споми́ни» // Слово і Час. 2008. № 8. С. 61—67.
2. Величко Г. Споми́ни про Івана Франка // Спогади про Івана Франка / Упоряд., вступ. ст., прим. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. Львів: Каменярь, 2011. С. 380—384.

3. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 3. Од. зб. 206. Арк. 27—27 зв.
4. *Вороний М.* Перші зустрічі з Іваном Франком // Спогади про Івана Франка / Упоряд., вступ. ст., прим. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. Львів: Каменяр, 2011. С. 376—379.
5. *Горак Р.* Листи Целіни Зигмунтовської до Івана Франка // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові / Редкол.: Р. Гром'як, І. Денисюк, М. Ільницький. Вип. 3. Львів, 2003. С. 336—343.
6. *Горак Р.* Тричі мені являлася любов: повість-есе. Львів: Центр Європи, 2006. 155 с.
7. *Гординський С.* Франкові «Квіти зла» // Київ. 1956. № 4 (37). С. 154—156.
8. *Гундорова Т.* Франко не Каменяр. Франко і Каменяр. Київ: Критика, 2006. 352 с.
9. *Дзюбан Р.* Невідомі листи Івана Франка до Целестини Журовської-Зигмунтовської II // Україна модерна. Ч. 10. Київ; Львів, 2006. С. 161—186.
10. *Дорошенко В.* Любов у житті Івана Франка // Календар «Свободи» на рік 1956: У 100-ті роковини народження Івана Франка. С. 27—31.
11. Іван Франко: збірник / За заг. ред. І. Лакизи, П. Филиповича, П. Кияниці. Київ: Книгоспілка, б. р. [1926]. С. 241—242.
12. *Лларіон*, митрополит (*Огієнко І.*). Дохристиянські вірування українського народу: історично-релігійна монографія. Київ: Обереги, 1992. 424 с.
13. *Керлот Х.* Словарь символов. Москва: REFL-book, 1994. 608 с.
14. *Ким'юк Ю.* Лірика Івана Франка як система жанрів. Чернівці: Рута, 2006. 402 [4] с.
15. *Корнійчук В.* Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поезики: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. 488 с.
16. *Кравець Л.* «Все, що дало мені життя, в красу перетопляв я» (метафори Івана Франка й поетична традиція) // Культура слова: зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови. 2016. Вип. 85. С. 89—98.
17. *Крушельницький А.* Іван Франко (поезія). Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, б. р. [1909]. 279 с.
18. *Мороз М.* Автобіографічний елемент у ліричній драмі Івана Франка «Зів'яле листя» // Записки НТШ. Праці філологічної секції. Львів, 1990. Т. 221. С. 108—121.
19. *Мороз М.* Літопис життя і творчості Івана Франка: У 3 т. / Редкол.: М. Жулинський (голова) та ін. Т. 2: На вершинах (1887—1899). Львів: АРТОС, 2016. 692 с.
20. *Мочульський М.* Іван Франко. Студії та спогади. Львів: Ізмарагд, 1938. 210 [2] с.
21. *Назарець В.* Типологія жанрово-тематичних різновидів присвяти // Проблеми гуманітарних наук. Філологія. 2013. Вип. 32. С. 68—84.
22. *Ніновський В.* Поетичні форми Івана Франка. Львів: б. в., 2000. 316 с.
23. *Ракочі Й.* Спогади про Целіну Зигмунтовську // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові / Редкол.: Р. Гром'як, І. Денисюк, М. Ільницький. Вип. 3. Львів, 2003. С. 130—136.
24. Розмова з Целіною Журовською-Зигмунтовською 16 квітня і 13 травня 1940 // Відділ рукописів Львівської національної бібліотеки ім. В. Стефаника. Ф. 192 (МІФ). Спр. 35. Папка 1: Статті і повідомлення М. Струтинської.
25. *Салій О.* «Моїй (не моїй) дружині» — кому насправді Франко присвятив вірш // «Поезії дивні чари». Франкознавчі та інші студії / Відп. ред. А. Швець. Львів, 2020. С. 91—107. (Серія «Літературознавчі студії»; вип. 25).
26. *Світалінський М.* Як утворюються перлини. URL: <https://nrv.org.ua/yak-utvoryuyutsya-perlynny/> (20.11. 2020).
27. *Скаб М.* Концепт «душа» у творчості Івана Франка // Іван Франко: Дух, наука, думка, воля: матеріали Міжнар. наук. конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня — 1 жовтня 2006 року). Львів: Видавничий центр ЛНУ, 2008. Т. 2. С. 141—151.
28. Словник української мови: В 11 т. / Редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1973—1980.
29. *Струтинська М.* Три тіні // Наші дні. Львів, 1942. Ч. 6. С. 7—8.
30. *Струтинська М.* Фрагменти із щоденника праці в літературно-мистецькому музеї Івана Франка у Львові (21 квітня до 27 липня 1940) // Спогади про Івана Франка /

- Упоряд., вступ. ст., прим. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. Львів: Каменяр, 2011. С. 792—795.
31. Струтинська М. Романтика чи «внутрішня катастрофа»? (До генези «Зів'ялого листя») // Сучасність. 1966. № 7. С. 125—127.
 32. Тихолоз Б. Психодрама Івана Франка в дзеркалі рефлексійної поезії: Студії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 180 с.
 33. Тихолоз Б. Філософська лірика Івана Франка: Діалектика поетичної рефлексії / Наук. ред. та авт. післям. В. С. Корнійчук. Львів, 2009. (Франкознавча серія. Вип. 12). 319 с.
 34. Українська міфологія та культурна спадщина / Автор-упор. О. Кононенко. Харків: Фоліо, 2011. 713 с.
 35. Франко І. Зібрання творів: У 50 т. Київ: Наукова думка, 1976—1986.
 36. Франко Т. Про батька: Статті. Оповідання. Спогади. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1964. 221 с.
 37. Енциклопедія символів / Сост. В. М. Рошаль. Москва: АСТ; СПб.: Сова, 2008. 1007 [1] с.

Отримано 5 червня 2021 р.

REFERENCES

1. Bondar, L. (2008). "Koly dusha terpyt...": dvi zakliuchni tertsyny Frankovoho tsykladu "Spomyny". *Slovo i Chas*, 8, 61-67. [in Ukrainian]
2. Velychko, H. (2011). Spomyny pro Ivana Franka. In M. I. Hnatiuk (Ed.), *Spohady pro Ivana Franka* (2nd ed., pp. 380-384). Lviv: Kameniar. [in Ukrainian]
3. The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine (Fund 3, Folder 206). [in Ukrainian]
4. Voronyi, M. (2011). Pershi zustrichi z Ivanom Frankom. In M. I. Hnatiuk (Ed.), *Spohady pro Ivana Franka* (2nd ed., pp. 376-379). Lviv: Kameniar. [in Ukrainian]
5. Horak, R. (2003). Lysty Tseliny Zyhmuntovskoi do Ivana Franka. *Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi*, 3, 336-343. [in Ukrainian]
6. Horak, R. (2006). *Trychi meni yavliasia liubov: povist-ese*. Lviv: Tsentr Yevropy. [in Ukrainian]
7. Hordynskyi, S. (1956). Frankovi "Kvity zla". *Kyiv*, 4(37), 154-156. [in Ukrainian]
8. Hundorova, T. (2006). *Franko ne Kameniar. Franko i Kameniar*. Kyiv: Krytyka. [in Ukrainian]
9. Dziuban, R. (2006). Nevidomi lysty Ivana Franka do Tselestyny Zhuravskoi-Zygmuntovskoi II. *Ukraina moderna*, 10, 161-186. [in Ukrainian]
10. Doroshenko, V. (1956). Liubov u zhytti Ivana Franka. In *Kalendar "Svobody" na rik 1956: U 100-ti rokovyny narodzhennia Ivana Franka* (pp. 27-31). [in Ukrainian]
11. Lakyza, P., Fylypovych, P., & Kyianytsia, P. (Ed.). (1926). *Ivan Franko: zbirnyk* (pp. 241-242). Kyiv: Knyhospilka. [in Ukrainian]
12. Ilarion, metropolitan bishop (Ohienko, I.). (1992). *Dokbrystyianski viruvannia ukrainskoho narodu*. Kyiv: Oberehy. [in Ukrainian]
13. Kerlot, H. (1994). *Slovar simvolov*. Moscow: REFL-book. [in Russian]
14. Klymiuk, Yu. (2006). *Liryka Ivana Franka yak systema zhanriv*. Chernivtsi: Ruta. [in Ukrainian]
15. Korniiichuk, V. (2004). *Lirychnyi universum Ivana Franka: horyzonty poetyky*. Lviv: LNU im. I. Franka. [in Ukrainian]
16. Kravets, L. (2016). "Vse, shcho dalo meni zhyttia, v krasu peretopliav ya" (metafory Ivana Franka u poetychna tradytsiia). *Kultura slova*, 85, 89-98. [in Ukrainian]
17. Krushelnyskyi, A. (1909). *Ivan Franko (poeziia)*. Kolomyia: Halyska nakladnia Yakova Orenshtaina. [in Ukrainian]
18. Moroz, M. (1990). Avtobiohrafichnyi element u lirychnii dramy Ivana Franka "Ziviale lystia". *Zapysky NTSh. Pratsi filolohichnoi sektsii*, 221, 108-121. [in Ukrainian]

19. Moroz, M. (2016). *Litopys zhyttia i tvorchosti Ivana Franka* (Vols. 1-3, Vol. 2). Lviv: ARTOS. [in Ukrainian]
20. Mochulskyi, M. (1938). *Ivan Franko. Studii ta spohady*. Lviv: Izmarahd. [in Ukrainian]
21. Nazarets, V. (2013). Typolohiia zhanrovo-tematychnykh riznovydiv prysviaty. *Problemy humanitarnykh nauk. Filolohiia*, 32, 68-84. [in Ukrainian]
22. Ninovskyi, V. (2000). *Poetychni formy Ivana Franka*. Lviv. [in Ukrainian]
23. Rakochi, Y. (2003). Spohady pro Tselinu Zyhmuntovsku. *Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi*, 3, 130-136. [in Ukrainian]
24. *Rozmova z Tselinoiu Zhurovskoiu-Zyhmuntovskoiu 16 kvitnia i 13 travnia 1940*. (1940). The Department of Manuscripts of V. Stefanyk Lviv National Library (Fund 192 [MIF], Case. 35, Folder 1: Statti i povidomlennia M. Strutynskoi). [in Ukrainian]
25. Salii, O. (2020). "Moi (ne moii) druzhyni" — komu naspravdi Franko prysviatyv virsh. In A. Shvets (Ed.), "*Poezii dyvnii chary*". *Frankoznavchi ta inshi studii* (pp. 91-107; Seriia "Literaturoznachni studii", vyp. 25). Lviv. [in Ukrainian]
26. Svitilinskyi, M. (2020). *Yak utvoriuiutsia perlyny*. <https://nrv.org.ua/yak-utvoryuyutsya-perlyny/> [in Ukrainian]
27. Skab, M. (2008). Kontsept "dusha" u tvorchosti Ivana Franka. In *Ivan Franko: Dukh, nauka, dumka, volia: materialy Mizhnar. nauk. konhresu, prysviachenoho 150-richchiu vid dnia narodzhennia Ivana Franka (Lviv, 27 veresnia — 1 zhovtnia 2006 roku)* (Vol. 2, pp. 141-151). Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU. [in Ukrainian]
28. Bilodid, I. K. (Ed.). (1973—1980). *Slovnnyk ukrainskoi movy*: (Vols. 1-11) Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
29. Strutynska, M. (1942). Try tyni. *Nashi dni*, 6, 7—8. [in Ukrainian]
30. Strutynska, M. (2011). Frahmenty iz shchodennyka pratsi v literaturno-mystetskomu muzei Ivana Franka u Lvovi (21 kvitnia do 27 lypnia 1940). In M. I. Hnatiuk (Ed.), *Spohady pro Ivana Franka* (2nd ed., pp. 792-795). Lviv: Kameniar. [in Ukrainian]
31. Strutynska, M. (1966). Romantyka chy "vnutrishnia katastrofa"? (Do henezy "Zivialoho lystia"). *Suchasnist*, 7, 125-127. [in Ukrainian]
32. Tykholoz, B. (2005). *Psykhodrama Ivana Franka v dzerkali refleksiinoi poezii: Studii*. Lviv: LNU im. Ivana Franka. [in Ukrainian]
33. Tykholoz, B. (2009). *Filosofska liryka Ivana Franka: Dialektyka poetychnoi refleksii* (V. S. Korniiuchuk, Ed.). Lviv. [in Ukrainian]
34. Kononenko, O. (Ed.). (2011). *Ukrainska mifolohiia ta kulturna spadshchyna*. Kharkiv: Folio. [in Ukrainian]
35. Franko, I. (1976—1986). *Zibrannia tvoriv*: (Vols. 1-50). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
36. Franko, T. (1964). *Pro batka: Statti. Opovidannia. Spohady* (2nd ed.). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury. [in Ukrainian]
37. Roshal, V. M. (Ed.). (2008). *Entsiklopediia simvolov*. Moscow: AST; St. Petersburg: Sova. [in Russian]

Received 5 June 2021

Oleksandra SALII, research fellow

Ivan Franko Institute

18 M. Drahomanova st., Lviv, Ukraine, 79005

e-mail: oleksandra.salii@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0243-2184>

THE LOST 'BEAD' OF "THE WITHERED LEAVES"

The paper deals with the poem by Ivan Franko "My soul! The soul of my soul!", which wasn't published during the poet's lifetime. As one of the poems from Franko's poetic cycle "The First Bunch" it might have been included in the forthcoming collection "The Withered Leaves". That's why the general context of this collection is relevant. The researcher reviews

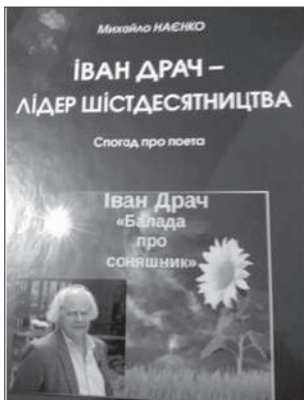
the genre and creative history of the poem and gives attention to its psychobiographical context. The comparison of the published text with the autograph revealed a discrepancy that modifies interpretation.

The basis of this poetic reflection is the poet's intimate feelings for Celina Żurowska (married name Zygmuntowska), so the paper focuses on this Polish woman, in particular her attitude to the poet and her influence on his work. The research focus also includes other works of the writer, which somehow relate to Celina. Her pride, stubbornness, and sometimes even contempt caused pain in the poet's soul, which gave rise to poetic masterpieces. The memories of Franko's contemporaries, as well as the ones of Celina herself, help to interpret the poem.

The researcher analyzed the work in terms of its structure, poetic composition, emotional tone, and iconosphere. The images of the pearl (shell) and the soul, which are the central symbols of this work, show semantic similarity. The pearl is a symbol of love that grows and becomes stronger due to patience, and at the same time, it is a metaphor for the soul.

The poetic language and versification have been examined as well.

Keywords: soul, lyrics, pearl, love, symbolic image, character, addressee, composition, strophe.

Наєнко М. Іван Драч — лідер шістдесятництва. Спогад про поета. Київ: Освіта України, 2020. 86 с.

Іван Драч був студентом Київського університету в 1958—1961-му роках, очолював університетську літературну студію імені Василя Чумака, підтримував з університетом багатолітні творчі зв'язки, а у 2017 р. його було обрано Почесним доктором університету. У цій книжці М. Наєнко згадує свої та університетські зв'язки з поетом як творчою особистістю, як видатним письменником ХХ ст., котрий зробив значний внесок і в українську, й у світову літературу.

Книжка розрахована на студентів-філологів, зокрема спеціальності «літературна творчість», а також викладачів літератури та всіх небайдужих до художнього слова, до розвитку літературного процесу як органічного складника всього культурного розвитку в Україні та за її межами.

Наші _____
_____ презентації